

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง:
กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ)
The Separatist Forms of Government in the
Middle East: A Case Study of Rojava Autonomous
Region (Northern Syria)

ยุทธศาสตร์ นอแก้ว¹ | Yutthasart Norkaew

Received : 8 พฤษภาคม 2564

Revised : 14 พฤศจิกายน 2564

Accepted : 22 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งศึกษารูปแบบการปกครองภายในพื้นที่ ครอบครองของกลุ่มชาวเคิร์ด ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณทางภาคเหนือของประเทศซีเรีย หรือที่เรียกว่า “โรจาวา” การปกครองมีลักษณะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ โดยจุดกำเนิดของดินแดนแห่งนี้ เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” ในโลกอาหรับที่ได้กลายเป็นสงครามกลางเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลาง ทำให้กลุ่มชาวเคิร์ดในประเทศซีเรียได้รวมตัวกันและจัดให้มีการลงประชามติ เพื่อขอแยกตัวออกมาจัดตั้งเป็นเขตปกครองตนเอง โดยยึดถือหลักการความรู้สึกร่วมทางเชื้อชาติของประชาชนในพื้นที่กรอบแนวทางการศึกษาในครั้งนี้ ได้มุ่งพิจารณาลักษณะรูปแบบการปกครองของกลุ่มชาวเคิร์ดในดินแดนโรจาวาที่สงครามกำลังคุกรุ่น พบว่า “เขตปกครองตนเองโรจาวา” มีการ

¹ อาจารย์ โปรแกรมบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

จัดการปกครองรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า “สหพันธรัฐประชาธิปไตย” เป็นการปกครองที่ไม่ปรากฏว่ามีรัฐธรรมนูญ องค์ประชุมแห่งรัฐ คณะรัฐบาลจากส่วนกลาง ตำรวจ หรือแม้กระทั่งกองทัพแห่งรัฐ แต่เป็นการปกครองที่เน้นฐานอำนาจทั้งหมดอยู่ที่ชุมชนในแต่ละแห่งเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า “คอมมูน” และอำนาจทางการบริหารของคอมมูนในแต่ละแห่งจะไม่สามารถแทรกแซงการปกครองระหว่างกันได้ มีการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเป็นอิสระต่อกัน ในแต่ละคอมมูนจะประกอบไปด้วย คณะกรรมการคอมมูน 6 ส่วน คือ 1) คณะกรรมการป้องกันตนเอง 2) คณะกรรมการสุขภาพ 3) คณะกรรมการสันติ 4) คณะกรรมการเศรษฐกิจ 5) คณะกรรมการการศึกษา/คณะกรรมการเยาวชน และ 6) คณะกรรมการสตรี ถือว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองชุมชนนั้น ๆ ยึดหลักการรากฐานอำนาจจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน พร้อมทั้งบูรณาการหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจภายในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน โดยคอมมูนแต่ละแห่งไม่มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อบัญญัติ กฎระเบียบ บทลงโทษ ที่มีความแตกต่างกันกับคอมมูนอื่นแต่อย่างใด

คำสำคัญ : อาหรับสปริง ซีเรีย ชาวเคิร์ด สหพันธรัฐประชาธิปไตย รูปแบบคณะกรรมการ

Abstract

This article aims to study the forms of governance within the territory occupied by the Kurdish people who live in northern Syria or known as “Rojava”, and the administration is focused on the important of people’s participation in the community. The origin of this land is the aftermath event called “Arab Spring”, in the Arab world which has turned into a civil war in the Middle East region. Thus, this allowed the Kurdish groups in Syria to unite and hold a referendum in order to request a separation and establish an autonomous region by adhering to the principle of the people racial

inclusion in the area. The framework of this study is focused on the nature of the Kurdish rule's style in the war-torn Rojava region, the result showed that "the Rojava Autonomous Region" had a new form of governance known as "the Federal Democratic Republic". Which is not appear to have a Constitution, Head of state, Central government, the police, or even the state army. But, it is the government that emphasizes all power bases to give to the community in each location where also known as "communes". Furthermore, the administrative powers of the communes in each place cannot interfere with the governance between them, and there are the independent local administrations in each other. Each community consists of The 6 Parts Community Committee as follows: 1) Self-Defense Committee, 2) Health Committee, 3) Peace Committee 4), Economic Committee 5), Education Committee/Youth Committee, and 6) Women's Committee. All of these are the highest political institution power which has to govern each community; it is based on the principle of power from the bottom up, and integrates the principles of checks and balances within the community all together. Each commune does not need to take into account the provisions, rules, penalties that are different from other communes in any way.

Keywords : Arab Spring, Syria, Kurdish, Democratic Federation,
the commission form

บทนำ

“อาหรับสปริง” (Arab Spring) เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการลุกฮือของประชาชนในการเรียกร้องประชาธิปไตยและขับไล่ผู้นำเผด็จการลงจากตำแหน่ง โดยมีเจตนารมณ์ให้มีการปฏิรูปการเมือง สร้างระบบสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียม และแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เรื้อรังมาอย่างยาวนาน ขบวนการสำคัญของเหตุการณ์มาจากการชุมนุมประท้วง ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2553 เมื่อนายโมฮาเหม็ด โบอาซีซี (Mohamed Bouazizi) พ่อค้าชาวเมืองซิดิ บูซิด (Sidi Bou Zid) ประเทศตูนิเซีย ได้ประท้วงตำรวจที่ใช้อำนาจรัฐข่มเหงรังแกโดยจุดไฟเผาตัวเอง ทำให้เขาเสียชีวิตในเวลาต่อมาอีก 2 สัปดาห์ กลายเป็นการจุดชนวนประกายไฟที่ได้กลายเป็นกระแสทางการเมือง ส่งผลให้ประชาชนจากหลายเมืองออกมาเดินขบวนชุมนุมประท้วงต่อต้านความไม่เป็นธรรมที่มาจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ นำไปสู่การขับไล่นายซิเน เอล อะบิดีน เบน อาลี (Zine El Abidine Ben Ali) ประธานาธิบดีของตูนิเซียให้ลงจากตำแหน่ง เนื่องด้วยดำเนินการปกครองประเทศมาอย่างยาวนานถึง 23 ปี ท่ามกลางความเบื่อหน่ายของประชาชนที่ต้องกลักรีดขี่ขูดรีดมาถึงสองทศวรรษ โดยเฉพาะสภาพปัญหาความแร้นแค้นของประชาชนจากการที่ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้เมื่อเปรียบเทียบกับความร่ำรวยของชนชั้นปกครอง (ทศพร มะหะหมัด, 2557 : 124) จนท้ายที่สุดก็สามารถโค่นล้มผู้นำเผด็จการลงจากอำนาจได้เป็นผลสำเร็จ หลังจากนั้น กลายเป็นแรงผลักดันทางอุดมการณ์ที่ส่งผลเป็นแนวทางการต่อสู้ของมวลชนลูกหลานบานปลายไปยังประเทศข้างเคียงจนกระจายไปทั่วโลก อาหรับ และในทวีปแอฟริกาเหนือลักษณะคล้ายกับ “โดมิโน” ที่ล้มลงมาเป็นคลื่นด้วยกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยทัບซ้อนกันไปอย่างรวดเร็ว ไล่เรียงตั้งแต่ประเทศอียิปต์ ลิเบีย และเยเมน ซึ่งสามารถโค่นผู้นำรัฐบาลได้สำเร็จ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) ส่วนในประเทศอัลจีเรีย อิรัก จอร์แดน คูเวต โมร็อกโก และชูดาน สถานการณ์ค่อนข้างผ่อนปรน โดยมีประชาชนกลุ่มหนึ่งออกมาชุมนุมประท้วงเป็นจำนวนมาก สำหรับในประเทศเลบานอน มอริเตเนีย โอมาน และซาอุดีอาระเบีย

มีลักษณะเป็นการชุมนุมประท้วงขนาดย่อม แต่ก็เป็นการปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในประเทศที่มีวัฒนธรรมการปกครองรูปแบบมุสลิม (Voice online, 2555)

การปฏิวัติโค่นล้มระบอบเผด็จการจากเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” (Arab Spring) นำไปสู่สงครามในตะวันออกกลางครั้งใหม่ใจกลางประเทศซีเรียที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ตัวละครที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ ประกอบไปด้วย 6 กลุ่ม ได้แก่ รัฐบาลซีเรีย กลุ่มกบฏ กลุ่มรัฐอิสลามหรือไอเอส กลุ่มชาวเคิร์ด สหรัฐอเมริกา และรัสเซีย โดยมีการสู้รบเรื่อยมาอย่างต่อเนื่อง สาเหตุของสงครามกลางเมืองในซีเรีย เป็นผลพวงมาจากการชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลประธานาธิบดีบาชาร์ อัล-อัสซาด (Bashar al-Assad) โดยสืบทอดอำนาจการปกครองจากบิดาที่ครอบงำอำนาจการบริหารประเทศซีเรียมายาวนานเกือบ 30 ปี แต่ก็ไม่สามารถโค่นล้มผู้นำลงจากตำแหน่งได้ นำไปสู่การจัดตั้งกองกำลังปลดปล่อยซีเรีย (Free Syrian Army) ของฝ่ายกบฏ กลายเป็นสงครามกลางเมืองครั้งใหญ่ รวมทั้งได้ก่อให้เกิดกลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลามหรือกลุ่มไอเอส (Islamic State of Iraq and Syria หรือ ISIS) และยังมีกลุ่มชาวเคิร์ด (Kurdish) ทางภาคเหนือที่ต้องการแยกตัวออกมาเป็นอิสระจากการปกครองของประเทศซีเรีย ลูกหลานบานปลายจนสหรัฐอเมริกาและรัสเซียที่เข้ามาสร้างอิทธิพลนำไปสู่สงครามตัวแทน (Proxy War) ที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายปะทุหนักมากกว่าเดิมเข้าไปอีกชั้น จนกระทั่งเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 มีการลงประชามติของชาวเคิร์ดในประเทศซีเรีย ขอแยกตัวออกมาจัดตั้งประเทศ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” หรือ “เขตปกครองตนเองโรจาวา” ขึ้นมา (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2561) ปัญหาที่เกิดขึ้นในซีเรียเป็นปัญหาเรื้อรังมาอย่างยาวนานจากการที่สำนักคิดทางศาสนาหลากหลายลัทธิ นิกายที่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อศรัทธาทางจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคตะวันออกกลาง (Madawi, 2002) และความต้องการของสหรัฐอเมริกาในการโค่นล้มผู้นำที่ให้การสนับสนุนการต่อสู้ของชาวปาเลสไตน์ การที่กลุ่มต่าง ๆ ลุกฮือขึ้นมาต่อสู้ในซีเรีย จึงมาจากการหนุนหลังของสหรัฐอเมริกาและบรรดาชาติพันธมิตรตะวันตก แต่ก็ไม่สามารถโค่นล้มผู้นำซีเรียได้สำเร็จจนเกิดสงครามบานปลายมาจนถึงปัจจุบัน (ทศพร มะหะหมัด, 2557 : 134)

ชาวเคิร์ด (Kurdish) เป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในภูมิภาคตะวันออกกลางที่ไร้รัฐเป็นของตนเองจากการที่ชาติจักรวรรดินิยมในอดีตได้ขีดเส้นแบ่งพรมแดนด้วยผลประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้คำนึงถึงเชื้อชาติเผ่าพันธุ์หรือวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น ชาวเคิร์ดมีถิ่นอยู่อาศัยหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นที่เทือกเขาทอรัสทางภาคตะวันออกของตุรกี เทือกเขาซาโกรสทางภาคตะวันตกของอิหร่าน ทางภาคเหนือของอิรัก ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกของซีเรีย ทางภาคตะวันตกของอาร์เมเนีย รวมไปถึงประเทศจอร์เจีย คาซัคสถาน เลบานอน และบางส่วนอาศัยอยู่ในทวีปยุโรปหลายประเทศ โดยทั่วไปเรียกดินแดนที่มีชาวเคิร์ดอาศัยอยู่ว่า “เคอร์ดิสถาน” (Kurdistan) มีความหมายว่า “ดินแดนของชาวเคิร์ด” ก่อนหน้านี้ ปราบกฏสนธิสัญญา Sèvres (Treaty of Sèvres) ซึ่งประเทศมหาอำนาจต้องลงนามร่วมกันหลังจากแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 ราวปี ค.ศ. 1920 ที่ระบุถึงการสลายตัวของจักรวรรดิออตโตมัน โดยให้ชาวเคิร์ดปกครองดินแดนเป็นของตนเอง แต่ไม่เคยมีการให้สัตยาบัน ทำให้สนธิสัญญาไม่สมบูรณ์ (Elassar, 2019) ต่อมาในปี ค.ศ. 1923 ในสนธิสัญญาโลซาน (Treaty of Lausanne) เป็นผลสืบเนื่องจากสนธิสัญญา Sèvres แต่เหล่าประเทศมหาอำนาจได้ละเลยประเด็นดังกล่าวและไม่ให้ความสนใจต่อชาวเคิร์ดที่ต้องการปกครองตนเองในนามของรัฐ “เคอร์ดิสถาน” (Kurdistan) เป็นผลให้ดินแดนที่เคยตกลงกันไว้ในสัญญาถูกแบ่งแยกออกเป็นหลายส่วนดังที่พบเห็นในปัจจุบัน (ศิลปวัฒนธรรม, 2562)

ทั้งนี้ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2559) ได้วิเคราะห์ปัญหาเรื้อรังของชาวเคิร์ดในดินแดนตะวันออกกลางที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยระบุว่า ชาวเคิร์ดเป็นหอกข้างแคร่ของประเทศตุรกีและอิรักมาโดยตลอด เพราะมีความต้องการที่จะเรียกร้องเอกราชและขอแบ่งแยกดินแดนจากประเทศทั้งสองออกมาจัดตั้งเป็นรัฐของตนเองตามสนธิสัญญา Sèvres เมื่อปรากฏว่าเกิดการลุกฮือเรียกร้องของชาวเคิร์ดขึ้นมาครั้งใด รัฐบาลก็จะมี การปราบปรามอย่างรุนแรง ทำให้ความขัดแย้งยิ่งเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นความเกลียดชังทางเชื้อชาติที่ยากเกินกว่าจะเยียวยาแก้ไขได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 ได้มีการสถาปนากลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย (Islamic State of Iraq and Syria หรือไอซิส “ISIS” หรือ

ไอเอส “IS”) ขึ้นมา ความขัดแย้งและความรุนแรงครั้งใหม่กลับยิ่งเลวร้ายเพิ่มทวีคูณมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยการระดมพลผ่านการโฆษณาชวนเชื่อด้วยสื่อสังคมออนไลน์สมัยใหม่ ทำให้ได้ทหารมุสลิมจากทวีปยุโรป อเมริกา และทั่วโลก เข้าร่วมอุดมการณ์เป็นจำนวนมาก แต่สหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรตะวันตกไม่ได้ใส่ใจในการปราบปรามมากนักในระยะแรก ทำให้กลุ่มไอซิสสามารถขยายดินแดนออกไปได้อย่างกว้างขวาง ในระยะหลังจึงจำเป็นต้องปราบปรามอย่างจริงจัง และด้วยความช่วยเหลือจากชาวเคิร์ดทางตอนเหนือของซีเรียที่มีศักยภาพทางการรบสูงสามารถต่อกรกับกลุ่มไอซิสได้อย่างเข้มแข็ง อีกทั้งยังขยายดินแดนครอบครองของตนออกไปได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประเทศตุรกีเกิดความหวาดหวั่นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและได้เข้ามาแทรกแซงสงครามการเมืองในซีเรีย โดยใช้ข้ออ้างว่าต้องการปราบปรามกลุ่มไอซิส แต่ความเป็นจริงไม่ต้องการให้ชาวเคิร์ดในซีเรียสามารถรุกคืบเข้ามาเชื่อมโยงกับดินแดนชาวเคิร์ดในตุรกีได้นั่นเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของยาสมีน ซัตตาร์ (2561 : 67) ที่ระบุว่า ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ต่อการแสดงท่าทีของประเทศตุรกี คือ การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของชาวเคิร์ดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตกลงระหว่างชาติต่าง ๆ ที่ไม่ลงตัวในภูมิภาคตะวันออกกลาง

หลังจากเกิดสงครามในตะวันออกกลางครั้งใหม่ กอปรกับมีกลุ่มผู้ขัดแย้งใหม่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวเคิร์ดทางภาคเหนือของประเทศซีเรีย หรือบริเวณที่เรียกว่า “โรจาวา” ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดที่มีความพร้อมและศักยภาพทางการรบสูงเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากเป็นพันธมิตรที่แข็งแกร่งของสหรัฐอเมริกาและชาติตะวันตกในการสู้รบกับกลุ่มไอซิส จึงได้ใช้โอกาสนี้ในการก่อร่างสร้างดินแดนของตนเองขึ้นมา โดยได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นเขตปกครองตนเองใช้รูปแบบการปกครอง ที่เรียกว่า “สหพันธรัฐประชาธิปไตย” (Democratic federation) การปกครองลักษณะนี้เป็นการปกครองรูปแบบใหม่ที่ถูกนำมาทดลองใช้เป็นครั้งแรกของโลก มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่ฐานอำนาจสูงสุดของการปกครองจะอยู่ในระดับชุมชนใกล้เคียงฐานอำนาจจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับระดับบน เรียกอีกอย่างว่า “รูปแบบกระจายศูนย์กลางอำนาจไปยังชุมชน” หรือที่เรียกว่า “คอมมอน” (Common) ในแต่ละคอมมอนจะมีอิสระต่อกัน อำนาจสูงสุดถูก

แบ่งแยกออกไป 3 ส่วน ได้แก่ นิติบัญญัติชุมชน คณะกรรมการบริหารคอมมูน และตุลาการประชาชน ซึ่งเป็นไปตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในวิถีทางประชาธิปไตย และข้อนำสังเกตที่น่าสนใจจะอยู่ตรงที่คอมมูนทุกแห่งนั้น ปรากฏว่ามีการใช้หลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจทั้งหมด โดยแต่ละคอมมูนไม่สามารถเข้าแทรกแซงอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการของคอมมูนอื่นได้ ความเป็นอิสระและไม่ขึ้นตรงต่อกันทุกกรณี กล่าวคือ คอมมูนเปรียบเสมือนรัฐขนาดย่อมที่ทับซ้อนกันไปจำนวนหลายพันแห่ง คล้ายคลึงกับการปกครองรูปแบบหมู่บ้านของประเทศไทย การรวมตัวกันของคอมมูนต่าง ๆ นับร้อยนับพันแห่งได้กลายเป็นเขตปกครองตนเองที่มีความเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศซีเรีย หรือการกล่าวอ้างเขตแดนอำนาจเหนือดินแดนจากเชื้อชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ภายใต้การรวมตัวกันของกลุ่มชาวเคิร์ดในนาม “สหพันธรัฐประชาธิปไตยโรจาวา” (Neighbor Democracy, 2018)

การรวมตัวกันของชาวเคิร์ดในดินแดนซีเรียทางภาคเหนือสามารถอธิบายเหตุผลได้ด้วยงานวิชาการของ Scott (2009) ซึ่งได้ศึกษาวิถีของการไม่ถูกปกครองของคนไร้รัฐในเอเชียอาคเนย์ โดยชี้ว่าผู้คนที่มีความหลากหลายในพื้นที่ที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Space) เป็นความพยายามไปให้ไกลจากการเข้ามาคุกคามกดขี่ข่มเหงจากเจ้าหน้าที่และมาตรการทางกฎหมายของรัฐ เนื่องด้วยรัฐสมัยใหม่มีลักษณะเป็นการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ทำให้รัฐจำเป็นต้องดึงผู้คนที่อยู่ห่างไกลให้กลับเข้ามารวมตัวสู่อาณาจักรหรือการปกครองของรัฐ หรือไม่เช่นนั้นรัฐก็เพียงต้องการที่ดินและทรัพยากรในท้องถิ่นให้เข้าสู่กระบวนการภายใต้ระบบการควบคุมโดยรัฐ จากแนวคิดดังกล่าวเห็นได้ชัดว่าผู้คนในดินแดนโรจาวาต้องถูกกระทำด้วยความทารุณโหดร้ายจากรัฐซีเรีย จึงพยายามหลีกเลี่ยงชนวนร้ายอันอาศัยในพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจและระบบของรัฐ เมื่อกลุ่มคนที่มีความคิดเดียวกันอยู่ด้วยกัน จึงมีความพยายามสร้างรัฐของตนจากความรู้สึกร่วมในความเป็นเชื้อชาติเดียวกันขึ้นมารองรับการปกครองที่กลุ่มของตนปรารถนาให้เป็นไปตามสัญญาประชาคมของชุมชนนั้น ๆ จนเกิดเป็นเขตปกครองตนเองโรจาวาดังที่ปรากฏในปัจจุบัน (จักรกริช สังขมณี, 2544 : 117-118)

ดังนั้น กระแสการปฏิวัติระบอบเผด็จการจากเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่อการก่อกำเนิดรูปแบบการปกครอง “สหพันธรัฐ ประชาธิปไตย” ของชาวเคิร์ดในดินแดนซีเรียทางภาคเหนือติดกับประเทศตุรกีที่มีหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจตามวิถีทางในระบอบประชาธิปไตย แต่แฝงไปด้วยระบบ เศรษฐกิจรูปแบบสหกรณ์อย่างลงตัว มีรูปแบบโครงสร้างการปกครองที่น่าสนใจ คือ เป็นดินแดนที่ไม่มีองค์ประมุขแห่งรัฐ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ตำรวจ หรือกองทัพ พิทักษ์มาตุภูมิของรัฐ ซึ่งฐานอำนาจทั้งหมดจะตกอยู่ที่คณะกรรมการภายในชุมชนของแต่ละคอมมูนเป็นหลัก ด้วยเหตุที่ไม่มีอำนาจจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้ามาแทรกแซงอำนาจ ทำให้คณะกรรมการคอมมูนมีเอกภาพทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการภายใน ชุมชนอย่างเต็มที่ เห็นได้ชัดว่า “เขตปกครองตนเองโรจาวา” เกิดขึ้นมาจากความรู้สึก ร่วมและผูกพันในความเป็นเชื้อชาติเดียวกันของกลุ่มชาวเคิร์ดในดินแดนซีเรียทาง ภาคเหนือ นำไปสู่การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนอย่างแข็งขัน จนสามารถสร้างดินแดน กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองได้สำเร็จในท้ายที่สุด

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษารูปแบบการปกครองภายในพื้นที่ครอบครองของกลุ่ม ชาวเคิร์ดในดินแดน ที่เรียกว่า “โรจาวา” ซึ่งมีการปกครองที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชนเป็นสำคัญ ผู้เขียนได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากการสืบค้นโดยอาศัยแหล่ง อ้างอิงต่าง ๆ อาทิ ตำรา หนังสือ เอกสาร บทความ ข่าวสารออนไลน์ และรายการสารคดี เป็นต้น เพื่ออธิบายโครงสร้างการปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐ ประชาธิปไตยโรจาวา (ซีเรียเหนือ) พิจารณากำกับลักษณะของความเป็นรัฐตามหลักการ สากล และวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจชุมชนของคอมมูนร่วมกับแนวคิดวิถีการผลิต (Mode of Production) ของคาร์ล มากซ์ (Karl Marx) โดยปรากฏประเด็นในการศึกษาต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้ 1) บทนำ 2) นิยาม ความหมาย และองค์ประกอบของ ความเป็นรัฐ 3) โครงสร้างการปกครองของสหพันธรัฐประชาธิปไตยโรจาวา (ซีเรียเหนือ) 4) บทวิเคราะห์ แนวคิดวิถี การผลิต (Mode of Production) ของคาร์ล มากซ์

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา ๓

(Karl Marx) เปรียบเทียบกับวิถีเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบสหกรณ์ภายใต้การปกครองของคอมมูนในเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ) 5) บทสรุป

นิยาม ความหมาย และองค์ประกอบของความเป็นรัฐ

รัฐเป็นหนึ่งในรูปแบบการปกครองที่ใหญ่ที่สุดในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐนั้น ๆ ในอดีตรัฐยังมีสถานะขอบเขตอำนาจที่ไม่ชัดเจนและคาบเกี่ยวเชื่อมโยงดินแดนกันไปมาจนยากที่จะระบุอย่างชัดเจนได้ว่าพื้นที่ตรงนี้เป็นของรัฐใดกันแน่ แต่ในปัจจุบันความเป็นรัฐได้ถูกพัฒนาเป็น “รัฐชาติ” (Nation State) ที่มีการจัดทำแผนที่ (Map) รูปแบบสมัยใหม่อ้างอิงกับระบบดาวเทียมที่ทันสมัย ทำให้เกิดความแม่นยำทางภูมิศาสตร์และลดปัญหาข้อพิพาทจากการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนของรัฐต่าง ๆ ได้ ซึ่งข้อมูลถูกระบุไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมในแผนที่สมัยใหม่ภายใต้การยอมรับร่วมกันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนนั้น ๆ รวมถึงในระดับประชาคมโลก

นิยาม ความหมายของรัฐ

ทั้งนี้ ความหมายของรัฐได้มีนักวิชาการหลายท่านสรุปไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2553 : 58) กล่าวในบทสรุปหนังสือว่า “รัฐมีคำเต็มมาจากคำว่า “รัฐชาติ” หมายถึง รัฐที่มีอำนาจสมบูรณ์ในตัวเองโดยไม่มีอำนาจอื่นเหนือกว่า ซึ่งเรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” นอกจากนั้น รัฐยังมีองค์ประกอบอื่นอีก ได้แก่ อาณาเขตที่แน่นอน ประชากรและรัฐบาล”

สากล พรหมสถิต (2560 : 3) สรุปว่า “รัฐ คือ ชุมชนทางการเมืองที่มีการจัดระเบียบแบบแผน และจัดระบบระเบียบ ปัจจัยที่สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ภายใต้ขอบเขตดินแดนที่แน่นอน และมีอำนาจอธิปไตยในการบังคับให้คนในสังคมปฏิบัติตาม เพื่อก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์แห่งรัฐที่ได้ตั้งเอาไว้”

ธงชัย วินิจจะกุล (2563) ได้อธิบายว่า “การสร้างความเป็นรัฐแบบประชาธิปไตยควรมีรากฐานทางการปกครองมาจากแนวคิดนิติรัฐและนิติธรรมเป็นสำคัญ จึงจะทำให้

เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม ซึ่งระบบนิติศาสตร์ในสากลโลกเกิดขึ้นจากบริบทประวัติศาสตร์ของยุโรปอเมริกันทั้งสิ้น แต่ระบบกฎหมายของไทยมีคุณสมบัติผิดแผกไปจากหลักการ The Rule of Law อันเป็นบรรทัดฐานทางนิติศาสตร์สากลหลายประการ เนื่องด้วยกฎหมายไทยยุคใหม่ยังคงติดกับดักการพัฒนาในเชิงบริบทตามประวัติศาสตร์ไทยเป็นที่ตั้ง”

กล่าวโดยสรุป รัฐ คือ ชุมชนทางการเมืองขนาดใหญ่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีอำนาจอธิปไตยแน่นอนและมีรัฐอธิปไตยเป็นตัวแทนผู้ใช้อำนาจอธิปไตยจากความยินยอมและการยอมรับร่วมกันของประชาชนภายในดินแดนนั้น ๆ โดยอำนาจของผู้ปกครองจะต้องไม่ถูกแทรกแซงจากภายนอกหรือรัฐอื่นใดทุกกรณี รวมถึงต้องมีอำนาจอธิปไตยที่จะปกครองตนเองได้ ผ่านสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เพื่อทำหน้าที่ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของความเป็นรัฐ

องค์ประกอบของรัฐตามหลักการสากล

การวิเคราะห์ความเป็นรัฐ นักวิชาการส่วนใหญ่จะพิจารณาถึงความเป็นรูปธรรม ผ่านการศึกษารูปแบบกฎหมายและสถาบัน ซึ่งเน้นการศึกษาโครงสร้างตามหลักกฎหมายมหาชน ทำให้มีการจำกัดความหมายออกมามากมายตามแนวคิดของสำนักคิดต่าง ๆ และสรุปว่า รัฐจำเป็นต้องมีความสมบูรณ์พร้อมภายใต้องค์ประกอบของความเป็นรัฐ หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งไปแล้วนั้น รัฐก็จะเป็นรัฐอย่างสมบูรณ์ โดยรัฐมีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้ (Roskin, Cord, Medeiros and Jones, 1997 : 28-30)

1. ดินแดน (Territory) การกล่าวอ้างความเป็นรัฐจำเป็นต้องมีดินแดนของตนเองที่เป็นอิสระจากรัฐอื่น ๆ มีอำนาจอธิปไตยแน่นอนซึ่งต้องได้รับการยอมรับจากนานาประเทศและประชาคมโลก พื้นที่ดังกล่าวครอบคลุมทั้งพื้นดิน พื้นน้ำ และพื้นที่ทางอากาศเหนือดินแดน โดยต้องไม่ถูกแทรกแซงทางอำนาจหรืออาศัยอยู่ภายในดินแดนของรัฐอื่นใด ประชาชนกลุ่มใดปรากฏว่าอ่อนแรงแพจนจรไปยังพื้นที่ต่าง ๆ หรือพำนักพักพิงรวมกลุ่มเป็นชุมชนทางการเมืองเป็นชนกลุ่มน้อยของรัฐอื่นก็ไม่สามารถจัดได้ว่ามีความเป็นรัฐ ดังเช่น

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา ๓

กรณีชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ในประเทศเมียนมาร์ ชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดในประเทศอิรัก และซีเรีย ชนกลุ่มน้อยมุสลิมในประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น (สากล พรหมสถิต, 2560 : 4)

2. ประชากร (Population) รัฐจำเป็นต้องมีประชากรภายในดินแดนของตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์ของความรู้สึกร่วมในความเป็นชาติเดียวกัน ประชากรภายในรัฐจะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้นไม่ใช่สาระสำคัญ พิจารณาได้จากบางรัฐมีประชากรเกินกว่าพันล้านคน ได้แก่ จีน อินเดีย และบางรัฐมีประชากรมากกว่าหนึ่งร้อยล้านคน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย อินโดนีเซีย ขณะเดียวกันบางรัฐกลับมีประชากรไม่ถึงหนึ่งล้านคน ได้แก่ นครรัฐวาติกัน บรูไน นอกจากนี้ ประชากรไม่จำเป็นต้องมีเชื้อชาติ ศาสนา ความคิด ความเชื่อ หรือวัฒนธรรมเดียวกัน เพียงแต่มีความรู้สึกร่วมกันทางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และความภาคภูมิใจของความเป็นชาติเดียวกันก็เพียงพอต่อความเป็นรัฐของดินแดนนั้น ๆ แล้ว อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย หรือนิวซีแลนด์ เป็นต้น (บุษอริ ยีหมะ, 2552 : 29) แต่กระนั้น ก็ยังปรากฏว่าพื้นที่บางแห่งแม้จะมีดินแดนแต่ก็ไม่ถือว่าเป็นรัฐ ดังเช่นกรณีทวีปแอนตาร์กติกาดินแดนขั้วโลกใต้ เนื่องจากไม่มีประชากรอาศัยอยู่ภายในอาณาบริเวณถิ่นนั้น (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2547 : 25)

3. รัฐบาล (Government) รัฐบาลเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นรัฐในฐานะผู้ปกครองที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนภายในดินแดนนั้น โดยถือเป็นความชอบธรรมของการบริหารรัฐ ทั้งนี้ รัฐบาลจะมีหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดนโยบายหลักของประเทศ และบังคับบัญชาหน่วยงานราชการต่าง ๆ ภายในรัฐ (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2557 : 13) แต่ในบางครั้งก็ปรากฏว่ามีการประกาศจัดตั้งรัฐบาลทับซ้อนกันภายในรัฐ 2 คณะ ด้วยการอ้างความชอบธรรมทางการบริหาร พิจารณาได้จากกรณีรัฐบาลคณะหนึ่งปกครองประเทศด้วยความชอบธรรมจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่กลับโดนรัฐประหารจากกองทัพ หรือในกรณีรัฐบาลหุ่นเชิดของชาติมหาอำนาจที่เข้ามายึดดินแดนและจัดตั้งรัฐบาลใหม่แทนรัฐบาลเดิม จึงเรียกรัฐบาลดังกล่าวว่า “รัฐบาลผลัดถิ่น” (Government in Exile) ซึ่งจัดตั้งรัฐบาลขึ้นในดินแดนอื่นที่ไม่ใช่ดินแดนของ

ตน เนื่องจากสูญเสียอำนาจทางการเมืองและเรียกร้องให้ประชาคมโลกยอมรับรัฐบาลของตนอันมีสาเหตุมาจากการถูกแย่งชิงอำนาจอย่างไม่เป็นธรรม (บุฆอรี ยีหมะ, 2552 : 30)

4. อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดมีความสมบูรณ์อยู่เหนือดินแดนและพลเมืองที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง แสดงถึงความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ รัฐอื่นจะเข้ามาขู่เข็ญบังคับ แทรกแซงกิจการภายในต่าง ๆ ของรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยไม่ได้ทุกกรณี อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าบางรัฐมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวมาข้างต้น แต่ขาดองค์ประกอบข้อสุดท้าย คือ อำนาจอธิปไตย ยกตัวอย่างในกรณีไต้หวัน ที่ถูกทางการจีนอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนโดยประกาศว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ ทำให้รัฐต่าง ๆ ไม่กล้าสร้างสัมพันธ์มิตรไมตรีทางการทูตหรือทำการค้าระหว่างกัน จนกลายเป็นข้อถกเถียงสากลว่า แท้จริงแล้วไต้หวันมีสถานะเป็นรัฐตามนัยแห่งความเป็นรัฐหรือไม่

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของรัฐ ต้องประกอบไปด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย หากปรากฏว่าขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งไปความเป็นรัฐก็จะไม่สมบูรณ์ ซึ่งความเป็นรัฐดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากประชาคมโลก รัฐจึงมีความหมายอีกนัยหนึ่งคือ ประเทศที่มีอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่แน่นอน ประชากรที่มีความรู้สึกร่วมถึงความเป็นชาติเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ ตลอดจนรัฐอธิปไตยที่มีอำนาจทางการเมืองที่มาจากความชอบธรรมทางการเมืองและการยอมรับจากประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยของรัฐที่มอบให้แก่ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจแทนตน

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์กรณีเขตปกครองตนเองโรจาวาก็องค์ประกอบของความเป็นรัฐ พบว่า โรจาวาเป็นดินแดนที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มชาวเคิร์ดในซีเรีย จึงยังขาดองค์ประกอบทางด้านอำนาจอธิปไตย เพราะประเทศซีเรียยังอ้างเอกลิทธิเหนือดินแดนโรจาวาอยู่และเขตปกครองตนเองแห่งนี้ยังไม่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติอย่างกว้างขวาง พิจารณาได้จากความไม่พอใจของประชาคมโลก โดยเฉพาะผู้นำประเทศตุรกีและอิหร่านที่มีเขตแดนติดกับโรจาวาได้ออกมาแสดงท่าทีคัดค้านอย่างเปิดเผย เนื่องจาก

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา ๓

เกรงว่าการขอจัดตั้งดินแดนดังกล่าว อาจกลายเป็นต้นแบบของการขอจัดตั้งเขตปกครองของชาวเคิร์ดอีกจำนวนมากในประเทศของตนได้ (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2560) เพราะฉะนั้น เขตปกครองตนเองโรจาวายังไม่เข้าข่ายและมีสถานะความเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ตามหลักการสากล

โครงสร้างการปกครองของสหพันธรัฐประชาธิปไตยโรจาวา (ซีเรียเหนือ)

“สหพันธรัฐประชาธิปไตยโรจาวา” (Democratic federation) มีหน่วยการปกครองระดับล่างที่เล็กที่สุด เรียกว่า “คอมมูน” (Common) เกิดจากการรวมตัวของประชาชนภายในพื้นที่ชุมชนแห่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันทางแหล่งที่อยู่อาศัยลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านในประเทศไทย โดยเป็นการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งสมาชิกในชุมชนจะมารวมตัวกัน เพื่อถกประเด็นสำคัญและอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นร่วมกัน และดำเนินการแก้ไขปัญหายภายใต้แนวทางการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนนั้น ๆ มีการสร้างหลักเกณฑ์กฎระเบียบการปกครองขึ้นมาเอง รวมถึงจัดทำรายงานบันทึกประจำเดือนทุกครั้ง สำหรับการเลือกคณะกรรมการคอมมูน มีลักษณะเป็นรูปแบบคณาธิปไตยของกลุ่มคนขนาดเล็กตามฝ่ายงานต่าง ๆ ที่มาจากการเลือกตั้งของคนในท้องถิ่น หากวิเคราะห์ประชาธิปไตยทางตรงของโรจาวาจะมีความแตกต่างจากประชาธิปไตยทางตรงในยุคกรีกโบราณ ดังเช่นกรณีนครรัฐเอเธนส์ในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล เนื่องจากไม่มีกระบวนการเลือกตั้ง แต่เป็นการให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีสถานะพลเมืองของรัฐและได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นนำในสภาให้สามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการตัดสินใจกรณีปัญหาต่าง ๆ ผ่านสถาบันทางการเมืองภายในรัฐ

ทั้งนี้ การจัดการเลือกตั้งในคอมมูนจะเกิดขึ้นต่อเมื่อคนในชุมชนมีความต้องการไม่ได้มีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร คณะกรรมการจะมีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานเหมือนโฆษกหรือผู้จัดงานมากกว่าการเป็นผู้นำของชุมชน ข้อเสนอที่น่าสนใจในส่วนของคอมมูนนั้นได้ปรากฏว่าให้ความเป็นอิสระแก่

ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีความประสงค์จะเข้าร่วมกับคอมมูนหรือไม่ หากไม่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของคอมมูนสามารถกระทำได้ แต่คอมมูนจะไม่ให้ความช่วยเหลือใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะพวกเขาไม่ใช่ส่วนหนึ่งของคอมมูน นอกจากคอมมูนแล้วยังมีระดับของรัฐบาลที่อยู่เหนือขึ้นไปอีก เรียกว่า “แคนตัน” (Canton) มีลักษณะคล้ายรูปแบบจังหวัดหรือส่วนภูมิภาคในประเทศไทย แต่รัฐบาลแคนตันไม่ได้มีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือคอมมูน แคนตันเป็นเพียงการรวมตัวกันของผู้คนในแต่ละคอมมูนเข้ามาอภิปรายปัญหาท้องถิ่นขนาดใหญ่ร่วมกันและจะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการขนาดใหญ่ อาทิ การก่อสร้างถนนหลวงเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างคอมมูนต่าง ๆ สถานีไฟฟ้าขนาดยักษ์ เชื้อเพลิงกักเก็บน้ำใช้เพื่อการเกษตรในฤดูกาลเพาะปลูกและยามหน้าแล้ง เป็นต้น สำหรับกฎหมายที่ถูกตราขึ้นโดยแคนตันนั้น เมื่อคอมมูนทราบรายละเอียดจากผู้แทนจะมีการนำมาถกเถียงกันในคอมมูนอีกชั้นหนึ่ง เพื่อตัดสินใจร่วมกันในคอมมูนว่ามีความประสงค์จะใช้กฎหมายของแคนตันหรือไม่ หากไม่ปรารถนาที่จะประกาศใช้กฎหมายของแคนตันในคอมมูนของตนย่อมทำได้ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าขัดกับหลักการหรือเจตนารมณ์ของประชาชนในคอมมูน (Neighbor Democracy, 2018)

Knapp & Jongerden (2016 : 87-109) ชี้ว่า การปกครองของโรจาวาเป็นการจำลองรูปแบบประชาธิปไตยในดินแดนที่ไม่มีความเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ ที่ได้นำไปสู่การปลดปล่อยกลุ่มชาติพันธุ์ให้ได้ตระหนักรู้ถึงความเป็นพลเมืองผ่านสัญญาประชาคมภายใต้โครงสร้างของเขตปกครองตนเองที่มีความผูกพันทางเชื้อชาติ โดยแยกแนวคิดของการเป็นรัฐบาลผู้ปกครองออกจากแนวคิดของความเป็นรัฐรูปแบบสากลตามที่เข้าใจกัน กล่าวคือ รัฐบาลต้องเป็นของท้องถิ่น โดยไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลกลางที่มาจากรัฐคอยควบคุมดูแล หลักคิดสำคัญของการปกครองมีมุมมองว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ความหมายในที่นี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนที่เรียกว่า “คอมมูน” ใกล้เคียงกับฐานคิดเรื่องความเชื่อมโยงที่จำเป็นกับรัฐชาติของ Sassen (2002, 277) ทำให้อธิบายปรากฏการณ์ในดินแดนแห่งนี้ได้ว่า ในบริบทการพัฒนาทางสังคมการปกครองของโรจาวาจะยึดโยงกับเรื่องของการต่อสู้จากการกดขี่ข่ม

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา ๓

hengของรัฐอยู่เสมอมา ทำให้สัญญาประชาคมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของกลุ่มชาวเคิร์ด จึงไม่ใช่สัญญาระหว่างรัฐกับประชาชน แต่เป็นสัญญาทางสังคมในการเรียกคืนสัญชาติ หรือความเป็นชาติจากรัฐและปรารถนาสัญชาติที่มีความเป็นอิสระ นำไปสู่การรวมตัวกัน เป็นเขตการปกครองโรจาวาที่ไม่ได้มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลาง แต่เน้นอำนาจสูงสุดไว้ในชุมชนหรือคอมมูนดังแผนภาพด้านล่าง

ภาพที่ 1 โครงสร้างการปกครองรูปแบบสหพันธรัฐประชาธิปไตย กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ)

ที่มา : ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร (2564)

ทั้งนี้ การปกครองของคอมมูนแต่ละแห่งจะมีโครงสร้างการบริหารลักษณะเดียวกันในรูปแบบคณะกรรมการ โดยแบ่งออกมาเป็น 6 ส่วน ดังนี้ (DinDeng, 2563)

1. คณะกรรมการป้องกันตนเอง บทบาทหน้าที่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับตำรวจ และทหาร แต่คณะกรรมการชุดนี้จะมาจากการเลือกตั้งของชนในคอมมูน ทำให้ได้บุคคลที่มีความเหมาะสมเข้ามาปฏิบัติหน้าที่โดยมีทั้งผู้ชายและผู้หญิงเข้าร่วมเป็นกองกำลังผสม

ที่จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันปฏิบัติภารกิจในการปกป้องดูแลประชาชนให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

2. คณะกรรมการสุขภาพ มุ่งบูรณาการวิธีการดูแลสุขภาพด้วยวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่และวิธีการแพทย์พื้นบ้านของชุมชน เพื่อลดการพึ่งพิงผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนด้วยกระบวนการช่วยเหลือร่วมกันภายในชุมชน โดยส่งคนในคอมมูนไปเรียนรู้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและกลับมาอธิบายให้คนอื่น ๆ ในคอมมูนสามารถช่วยเหลือกันได้ในขั้นต้น

3. คณะกรรมการสันติ เน้นการลดข้อพิพาทภายในชุมชนผ่านการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยุติลงอย่างรวดเร็วผ่านการประนีประนอมทั้งสองฝ่ายภายใต้การยอมรับข้อตกลงและบทลงโทษที่ยอมรับร่วมกันได้ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาลที่กระบวนการค่อนข้างยืดเยื้อและมุ่งให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

4. คณะกรรมการเศรษฐกิจ มีบทบาทหน้าที่ดูแลเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจเป็นกิจการพื้นที่ในรูปแบบสหกรณ์ที่เน้นผลผลิตรวมร่วมกันและนำสินค้าไปจำหน่าย เพื่อจะได้นำเงินรายได้จากผลผลิตหรือสินค้ามาแจกจ่ายให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยไม่มีความจำเป็นต้องประกอบธุรกิจส่วนตัว

5. คณะกรรมการการศึกษา/คณะกรรมการเยาวชน มุ่งจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่ เนื่องจากมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติโดยมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บูรณาการองค์ความรู้ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ภายในคอมมูนผนวกเข้าด้วยกัน เพื่อทำให้เกิดความรู้ถึงความเป็นชาติเดียวกันในเขตปกครองตนเองโรจาวา

6. คณะกรรมการสตรี มุ่งคุ้มครองสิทธิสตรีภายในคอมมูนและสร้างความเท่าเทียมในเรื่องเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิงให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน พิจารณาได้จากการจัดตั้ง “กองกำลังป้องกันตนเอง” จะมีส่วนของกองกำลังที่เป็นผู้หญิงทำหน้าที่และฝึกฝนทักษะการใช้อาวุธไม่แตกต่างไปจากการฝึกของกองกำลังที่เป็นผู้ชาย

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา ฯ

สรุปได้ว่า คณะกรรมการแต่ละฝ่ายจะมีบทบาทหน้าที่เฉพาะเป็นของตนเอง แต่ในบางครั้งอาจถูกแทรกแซงจากคณะกรรมการส่วนอื่นได้ด้วย เมื่อมีความเห็นขัดแย้งต่อการบริหารงานของคณะกรรมการในส่วนนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจระหว่างคณะกรรมการด้วยกันเอง เนื่องจากคณะกรรมการแต่ละส่วนต่างมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงเช่นเดียวกัน จึงสามารถติดตามการบริหารงานที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนได้ โดยเฉพาะในประเด็นที่ชุมชนมีความต้องการให้บุคคลที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปแก้ไขปัญหาก็สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและพื้นที่ เพราะฉะนั้น การปกครองระดับคอมมูน จึงยังมีความเป็น “เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสูงสุด” (Principal-Agent) ในส่วนงานที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน ซึ่งเป็นผู้มอบอำนาจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดไปทำหน้าที่บางอย่างแทนตน มีลักษณะเป็น “ตัวแทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง” (Representative Democracy) ในระดับจุลภาค ด้วยเหตุนี้ การปกครองตนเองในคอมมูนก็ยังมีความเป็นประชาธิปไตยทางอ้อมที่ยังต้องอาศัยตัวแทนจากประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ในส่วนงานต่าง ๆ

ดังนั้น คณะกรรมการในส่วนงานต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องแสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของประชาชนในท้องถิ่น โดยประชาชนจะพิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานตามความเหมาะสมของภาระหน้าที่งานกับตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้คณะกรรมการที่สามารถปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หากปรากฏว่าคณะกรรมการที่เข้าไปทำหน้าที่บริหารในส่วนต่าง ๆ ปฏิบัติงานด้อยประสิทธิภาพและไม่ได้รับความนิยมหรือความไว้วางใจจากประชาชนในคอมมูนแล้ว ประชาชนก็มีสิทธิ์ลงมติโหวตคณะกรรมการชุดเดิมออกและเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ด้วยการแต่งตั้งบุคคลใหม่เข้ามาทำหน้าที่บริหารแทนคณะกรรมการชุดเดิมได้ ข้อสังเกต คือ โครงสร้างการปกครองของโรจาวา ยังไม่ถือว่าประชาชนมีเอกราชส่วนบุคคลอย่างแท้จริง เนื่องด้วย การที่บุคคลยังมีอำนาจปลดตัวแทนที่ตนได้เลือกเข้าไปทำหน้าที่ในส่วนงานต่าง ๆ นั้น ยังไม่ใช้หลักการของเอกราชส่วนบุคคล ซึ่งความเป็นเอกราชส่วนบุคคลอย่างแท้จริงนั้น คือ การที่บุคคลทุกคนในคอมมูนสามารถ

บริหารกิจการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในส่วนงานต่าง ๆ จึงจะถือว่าทุกคนมีเอกราชส่วนบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม

บทวิเคราะห์แนวคิดวิธีการผลิต (Mode of Production) ของคาร์ล มากซ์ (Karl Marx) เปรียบเทียบกับวิถีเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบสหกรณ์ภายใต้การปกครองของคอมมูนในเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ)

วิธีการผลิต (Mode of Production) เป็นแนวทางทฤษฎีมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิม (Classical Marxism) ของคาร์ล มากซ์ (Karl Marx) โดยมีมุมมองว่า รากฐานทางเศรษฐกิจกับความสัมพันธ์ทางชนชั้นจะนำไปสู่องค์ประกอบ 2 ส่วน คือ พลังการผลิต (Productive Forces) และปัจจัยการผลิต (Means of Production) มากซ์ (Marx) กล่าวว่า การหมุนเวียนสินค้าในระบบตลาดมีความจำเป็นต้องใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เพื่อให้ระบบทำงานได้อย่างสะดวกง่ายดาย โดยเขียนเป็นสูตรสมการ (Capital-Money-Capital; C-M-C) ซึ่งจะง่ายต่อการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงผลผลิตผ่านการซื้อขายในตลาด สิ่งที่มีความสำคัญจะเป็นเรื่องของวัตถุดิบ (Material) การเคลื่อนไหวจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าจากสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยต้องนำมาแลกเปลี่ยนผ่านตัวกลางคือ “เงิน” แบ่งชั้นตอนย่อยออกเป็น 2 ชั้นตอน ได้แก่ C-M (การขาย) และ M-C (การซื้อ) ในยุคแรกการแลกเปลี่ยนสินค้า จึงเป็นการแลกเปลี่ยนที่มีความเท่าเทียม ทำให้ปัญหาเชิงโครงสร้างทางชนชั้นหรือเรื่องความยุติธรรมทางเศรษฐกิจยังไม่ปรากฏ (เด่นพงษ์ แสนคำ และอัศตยา สังขจันทร์, 2562 : 76) ต่อมาเมื่อระบบทุนนิยมก่อตัวขึ้นมา ได้นำไปสู่เศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการให้กรรมสิทธิ์แก่เอกชนและผู้ประกอบการเป็นสำคัญ เพื่อสร้างผลกำไรให้แก่ปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถในการนำทุนมาต่อยอดการลงทุนจนกลายเป็นผลประโยชน์สูงสุดทางการค้าตอบแทนให้แก่ตนเองเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจของชนชั้นในสังคม (Jenks, 1998 : 383)

นอกจากนี้ ยังมีสมการที่ตำราอยู่ควบคู่กันและสะท้อนให้เห็นปัญหาของระบบทุนนิยม คือ $M1-C-M2$ โดยที่ $M2 > M1$ ทำให้เห็นภาพของการลดทอนคุณค่าความเป็น

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา ฯ

มนุษย์และปัญหาความไม่เสมอภาคในสังคมได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ C ถูกเปลี่ยนสภาพจากพลังแรงงานเป็นเงินตราที่มีอัตรามูลค่าเพิ่มเป็นผลกำไร การขายผลผลิตจากกำลังแรงงานทำให้ได้กำไรที่นายทุนนำไปสะสม เพื่อสร้างทุนขึ้นมาและกอบโกยส่วนเกินต่อไปเรื่อย ๆ กล่าวคือ การซื้อสินค้า C ก็คือพลังแรงงานของนายทุนด้วยค่าจ้าง M1 บาท เมื่อ C ผลิตสินค้าแล้ว ได้สินค้าออกมามีมูลค่ารวมกับค่าจ้างเป็น $M1+M2 = M$ บาท โดยที่ M2 มากกว่า M1 คือ มูลค่าที่ C ผลิตได้ ทำให้นายทุนได้ผลกำไรส่วนเกินจากพลังแรงงานที่ผลิตได้ เป็นผลให้แรงงานได้รับค่าจ้างเมื่อเทียบกับพลังแรงงานที่ผลิตออกไปอย่างไม่เป็นธรรม (เดนมพชย์ แสนคำ และอัคตยา สังข์จันทร์, 2562 : 79)

ด้วยเหตุนี้ ชนชั้นกรรมาชีพจึงต้องขายแรงงานให้แก่ชนชั้นนายทุน เพื่อประทังชีวิตให้อยู่ได้ในแต่ละวัน แต่ผลกำไรกลับตกอยู่ในมือของนายทุนที่ได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาลเป็นกอบเป็นกำด้วยการขูดเลือดขูดเนื้อชนชั้นกรรมาชีพ (Cohen, 1978 : 72) ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ จึงมองมนุษย์เป็นเพียงวัตถุหรือองค์ประกอบของระบบที่มุ่งตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจในสังคม มนุษย์จึงไม่ใช่ปัจเจกบุคคลที่สร้างสรรค์แต่เป็นกลไกที่ทำให้ระบบสามารถเคลื่อนไหวและพัฒนาต่อไปได้เพียงเท่านั้น มนุษย์จึงเป็นเพียงหน่วยเศรษฐกิจที่สามารถซื้อขายกันได้ตามกฎหมายของอุปสงค์อุปทานในโลกทุนนิยม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2558 : 392)

ฉะนั้น ชนชั้นกรรมาชีพจึงต้องออกมาเคลื่อนไหวต่อสู้ เพื่อทำให้วิถีการผลิตเกิดความยุติธรรมในสังคมและเสนอรูปแบบการปกครองสังคมและคอมมิวนิสต์ขึ้นมาเป็นแนวทางให้ชนชั้นกรรมาชีพยึดถือปฏิบัติตาม เช่น การล้มเลิกกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินของเอกชน, การรวบรวมปัจจัยการผลิตและเครื่องมือการผลิตทั้งหมดไว้ที่รัฐแต่เพียงผู้เดียว, การปฏิวัติภาคอุตสาหกรรมและภาคการเกษตรโดยบูรณาการวิถีการผลิตเข้าไว้ด้วยกัน, การจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาหรือเรียกเก็บค่าตอบแทน และกำจัดระบบการใช้แรงงานเด็กในโรงงานอุตสาหกรรมให้สิ้นซากจากโครงสร้างระบบชนชั้นทางสังคม เป็นต้น เมื่อชนชั้นกรรมาชีพโดยผู้นำกลุ่มรูปแบบเผด็จการทำตามหลักปฏิบัติได้สำเร็จ ระบบทุนนิยมก็จะหมดสภาพไปเหลือเพียงระบบรัฐแบบสังคมนิยมที่มีความ

เท่าเทียมกันทางชนชั้นในระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อชนชั้นกรรมาชีพสามารถล้มล้างระบบทุนนิยมได้สำเร็จ พวกเขาจะสถาปนาระบอบเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพขึ้นมา “ชั่วคราว” เพื่อยึดทรัพย์สินทุกอย่างมาไว้ที่ส่วนกลาง ก่อนที่จะสลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลเหล่านั้นให้กลายเป็นของส่วนรวม หลังจากนั้น รัฐ (สังคมนิยม) จะ “ปลานาการไป” (wither away) เพื่อที่ทุกคนจะดำรงอยู่ต่อไปได้โดยปราศจากรัฐ ภายในคอมมูนของใครของมันที่ไม่มีการจัดการปกครองใด ๆ ในสภาวะที่เรียกว่า “คอมมิวนิสต์” โดยสมบูรณ์แบบ (สุริย์ สุวรรณปรีชา, 2520 : 64)

จากแนวคิดข้างต้นผู้เขียนสามารถอภิปรายได้ว่า ชุมชนในแต่ละคอมมูนของสหพันธรัฐประชาธิปไตยโรจาวา ยังไม่เป็นไปตามลักษณะแนวคิดของมากซ์ (Marx) โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การมีตัวแทน และการจัดตั้งคณะกรรมการ 6 ส่วนงาน มันยังเป็นการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยในลักษณะที่พัฒนาแล้วเพียงเท่านั้น เนื่องด้วยคอมมูนของโรจาวายังปรากฏถึง “การจัดการปกครอง” (governance) อยู่ดี เช่นนี้แล้วจะเป็นลักษณะคอมมูนในอุดมคติตามความหมายของมากซ์ (Marx) ย่อมไม่ได้ เพราะคอมมูนที่แท้จริงตามแนวคิดจะมีนัยสำคัญ คือ การไม่มีรัฐ ไม่มีรูปแบบการปกครอง และไม่มีชนชั้นในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความเท่าเทียมให้กับทุกคนในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ฉะนั้น รูปแบบการปกครองของโรจาวาอาจเทียบเคียงได้กับกรณีปารีสคอมมูน (Paris Commune) ในปี ค.ศ. 1871 ซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงมากกว่า โดยเป็นเหตุการณ์ที่ฝ่ายสังคมนิยมหัวรุนแรง ฝ่ายต่อต้านศาสนา และฝ่ายปฏิวัติ รวมตัวกันเป็นคณะผู้ปกครองกรุงปารีสระยะเวลาสั้น ๆ ในปี ค.ศ. 1871 จนกระทั่งถูกปราบปรามโดยกองทัพฝรั่งเศส (Tombs, 1981) ความน่าสนใจของการปกครองปารีสคอมมูนอยู่ที่นโยบายและผลการดำเนินงานที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดของมากซ์ (Marx) ที่อธิบายคณะผู้ปกครองว่าเป็น “เผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ” (Rougerie, 2004 : 264-270) ลักษณะการจัดตั้งการปกครอง จึงมีลักษณะใกล้เคียงกับดินแดนโรจาวามากกว่า ซึ่งกำลังอยู่ในภาวะสงครามและการสู้รบที่จำเป็นต้องมีกองกำลังปกป้องตนเองจากศัตรูภายนอกที่อาจจะเข้ามารุกรานได้ตลอดเวลา ทำให้ต้อง

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกเฉียงกลาง: กรณีศึกษา ๓

มีการปกครองเป็นของตนเอง โดยมีการแบ่งส่วนงานต่าง ๆ ออกมาบริหารกิจการภายในคอมมูนอย่างชัดเจน กระนั้นก็ตามเมื่อพิจารณาแล้ว พบว่า คอมมูนทั้งสองแห่งยังมีความแตกต่างกันตรงที่ปารีสคอมมูนมีเพียงแห่งเดียวและดำรงอยู่ในระยะเวลาอันสั้น แต่เขตปกครองตนเองโรจาวามีคอมมูนนับร้อยนับพันแห่งรวมตัวกัน ทำให้ไม่อาจอภิปรายผลการดำเนินงานเพียงเคียงกันได้

ทั้งนี้ ปรากฏงานวิชาการของยุทธศาสตร์ น่อแก้ว และพัชรี จิตเอื้ออังกูร (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางวิถีเศรษฐกิจชุมชนภายใต้การปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐประชาธิปไตยโรจาวา พบว่า ระบบเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนของคอมมูนแต่ละแห่ง จะมุ่งเน้นการสร้างสินค้าในรูปแบบผลผลิตรวม ซึ่งประชาชนมีสถานะเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน คล้ายคลึงกับแนวคิดทางสังคมนิยม แต่ยังคงมีความเป็นประชาธิปไตย พิจารณาได้จากการเลือกตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่คณะกรรมการในสหกรณ์ การผลิตสินค้าร่วมกันของคนในคอมมูน ทำให้ได้ผลผลิตรวมของชุมชนที่มีความเหมาะสมต่อวิถีการผลิตตามบริบทแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงศักยภาพแรงงานการผลิตของผู้คนในพื้นที่อีกด้วย โดยมีการนำรูปแบบสหกรณ์เข้ามาปรับใช้อย่างเป็นระบบ ถือเป็น การเพิ่มอำนาจการต่อรองผลผลิตของชุมชนที่นำไปจำหน่ายยังตลาดการค้าภายนอก ซึ่งได้ช่วยสร้างผลกำไรให้แก่ประชาชนและสามารถนำมาจัดสรรปันส่วนอย่างยุติธรรมและทั่วถึง แต่ก็ไม่ได้มุ่งกีดกันปัจเจกบุคคลที่มีความต้องการประกอบกิจการส่วนตัว เพื่อสร้างผลกำไรจำนวนมหาศาลให้แก่ตนเองและครอบครัว โดยคอมมูนจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวข้อหรือกีดกันทางการค้าใด ๆ แต่เจ้าของกิจการก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินธุรกิจจากคอมมูนทุกกรณีเช่นเดียวกัน จากผลการศึกษาข้างต้นเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ลักษณะเศรษฐกิจไม่สอดคล้องกับแนวความคิดของ มากซ์ (Marx) ที่เน้นหลักการความเท่าเทียมกันทางชนชั้นอันเป็นหัวใจสำคัญในสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (Communist) นั่นคือ การขจัดทรัพย์สินส่วนบุคคล (Private property) และสิทธิในทรัพย์สิน (Property rights) ทั้งปวง และเปลี่ยนให้กลายเป็นกรรมสิทธิ์รวม (Common ownership) ของทุกคนในสังคมนิยม

ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า วิถีเศรษฐกิจชุมชนภายใต้รูปแบบการปกครองของโรจาวามีลักษณะการประยุกต์หลักการประชาธิปไตยบูรณาการเข้ากับระบบเศรษฐกิจรูปแบบสหกรณ์ ทำให้ได้ผลผลิตรวมของชุมชนที่สามารถนำมาต่อรองผลประโยชน์ขั้นทางการค้ากับตลาดภายนอกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ไม่ได้มุ่งเน้นรากฐานทางเศรษฐกิจกับความสัมพันธ์ทางชนชั้นมากนัก เนื่องจากยังให้ความสำคัญปกป้องบุคคลเป็นสำคัญด้วยการคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียมกันในระบบตลาดของผู้คนในคอมมูนแต่ละพื้นที่อย่างเป็นเอกภาพ

ดังนั้น รูปแบบสหพันธรัฐประชาธิปไตย จึงเป็นการปกครองที่ให้อิสระแก่ปัจเจกบุคคลทั้งในทางการบริหารด้วยรูปแบบคณะกรรมการและทางเศรษฐกิจที่ให้บุคคลสามารถสร้างกิจการของตนเองขึ้นมา เพื่อแข่งขันกับกิจการของคอมมูนได้อย่างเป็นเอกเทศโดยไม่มี ความผิด และไม่มี ความจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในกิจการของคอมมูนแต่อย่างใด เป็นที่ชัดเจนว่า เศรษฐกิจในคอมมูนมีลักษณะเป็นทุนนิยมที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถสร้างธุรกิจภายในชุมชนได้อย่างหลากหลายตามกำลังการผลิตของแต่ละบุคคล โดยที่คอมมูนจะไม่เข้าไปบังคับขู่เข็ญหรือทำลายกิจการของบุคคลเหล่านั้น แต่ถ้าหากปัจเจกบุคคลเข้าร่วมทางเศรษฐกิจกับคอมมูน ก็จะสามารถสร้างผลผลิตรวมที่มุ่งตอบแทนผลกำไรสูงสุดแก่ทุกคนได้อย่างยุติธรรม ลักษณะกิจการของคอมมูน จึงแฝงไปด้วยวิถีการผลิตที่มีลักษณะเป็นรูปแบบทุนนิยม ซึ่งมุ่งเน้นการแข่งขันในระบบตลาด เพื่อสร้างผลกำไรและกระจายรายได้ให้กับผู้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์ทุกคนในคอมมูนอย่างเท่าเทียมกันมากกว่าการมุ่งขจัดชนชั้นในสังคมให้หมดสิ้นไป โดยยังคงคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพของปัจเจกบุคคลในคอมมูนเป็นสำคัญ

บทสรุป

การปกครองรูปแบบ “สหพันธรัฐประชาธิปไตย” ในเขตปกครองตนเองโรจาวาของกลุ่มชาวเคิร์ดมีลักษณะเสมือน “รัฐอุตมคติ” ตามวิถีทางประชาธิปไตยที่มีกระบวนการเลือกตั้งคณะกรรมการเข้าไปเป็นฝ่ายบริหาร 6 ส่วนงานภายในชุมชน ถือว่า

รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษา *

เป็นรูปแบบที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงมาก สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Bookchin (1994 : 1-6) ที่ได้ศึกษาประเด็นอุดมการณ์การปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้ว พิจารณาได้ว่า ประชาธิปไตยที่มีการพัฒนาสามารถนำมาทดแทนรูปแบบเผด็จการและรัฐชาติแบบรวมศูนย์อำนาจได้ โดยต้องมีการสำรวจรากฐานทางอุดมการณ์ของกลุ่มคนและการนำเอกราชในระบอบประชาธิปไตยไปใช้ปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งประชาชนต้องมีความปรารถนาที่จะปกครองตนเองด้วย เรียกแนวคิดนี้ว่า “ลัทธิอนาธิปไตยที่เน้นการปกครองโดยองค์กรรากหญ้า” แต่ทว่าแนวคิดดังกล่าวถูกวิพากษ์โดย Leezenberg (2016 : 685) ซึ่งระบุว่า ลัทธิอนาธิปไตยตามแนวคิดของ Bookchin ดูจะขัดแย้งกับรูปแบบการปกครองของโรจาวาที่มีลักษณะเน้นความเข้มงวดของการปกครองและความปลอดภัยในสังคมจากสภาวะสงครามภายใต้การสนับสนุนของฝ่ายทหารตามรูปแบบลัทธิเลนินเสียมากกว่า โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มข้นภายในคอมมูนผ่านกระบวนการเลือกตั้งในรูปแบบประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการ ด้วยการบริหารรูปแบบคณะกรรมการและคอมมูนแต่ละแห่ง ยังคงมีความเป็นเอกเทศทางการบริหารและอิสรภาพเชิงนโยบายภายในชุมชนของตนเองเหนือชุมชนหรือคอมมูนอื่น ๆ ในเขตปกครองตนเองโรจาวาทั้งหมดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ รัฐตามนัยความหมายของกลุ่มชาวเคิร์ด แท้จริงแล้วองค์ประกอบของความ เป็นรัฐยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักการสากล เนื่องด้วยยังขาดอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนจากการที่ประเทศซีเรียยังอ้างเอกลิทธิในโรจาวาอยู่ และนานาชาติก็ยังไม่ให้การยอมรับอย่างเป็นทางการ เขตปกครองตนเองโรจาวา จึงเป็นดินแดนอิสระที่กลุ่มชาวเคิร์ดมีความพยายามจัดตั้งขึ้นมา เพื่อรวบรวมผู้คนและสร้างเป็นดินแดนของตนเองปกป้องการกดขี่ข่มเหงจากเชื้อชาติอื่น ๆ ดินแดนโรจาวาที่ถูกจัดตั้งเป็น “สหพันธรัฐประชาธิปไตย” จึงมีสถานะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชุมชนที่ไม่ได้มีอธิปไตยโดยตรงต่อคอมมูนใด ๆ ที่มีนับร้อยนับพันแห่งแยกชนกการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยสากล เนื่องด้วยรากฐานอำนาจของโรจาวามีลักษณะจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน รวมถึงแต่ละชุมชนมีการปกครองตามหลักการประชาธิปไตย มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่

ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยได้บูรณาการอำนาจของทุกฝ่ายเข้าไว้ด้วยกันและแบ่งแยกออกมาเป็นคณะกรรมการ 6 ส่วนงาน คือ 1) คณะกรรมการป้องกันตนเอง 2) คณะกรรมการสุขภาพ 3) คณะกรรมการสันติ 4) คณะกรรมการเศรษฐกิจ 5) คณะกรรมการการศึกษา/คณะกรรมการเยาวชน และ 6) คณะกรรมการสตรี เพื่อให้การดำเนินงานทางด้านการบริหารในภารกิจต่าง ๆ เจริญนโยบายสาธารณะครอบคลุมบริบทเชิงพื้นที่และสถานการณ์วิกฤตทางการเมืองที่ยังคงคุกรุ่นอยู่ เนื่องจากต้องเผชิญกับการสู้รบท่ามกลางสงครามกลางเมืองซีเรียในตะวันออกกลาง ซึ่งก็ยังไม่มีความยุติได้ในปัจจุบัน

ในส่วนของระบบเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นรูปแบบสหกรณ์ที่มุ่งเน้นผลผลิตรวมของชุมชนเป็นสำคัญ โดยการรวมพื้นที่ของประชาชนเพื่อสร้างผลผลิตร่วมกันด้วยการนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในนามกิจการของคอมมูน ซึ่งไม่ใช่กิจการของใครคนใดคนหนึ่งในระบบทุนนิยมเสรี หลังจากได้ผลกำไรจากการค้าขายสินค้าก็จะนำผลกำไรมาตอบแทนแบ่งปันประชาชนอย่างเสมอภาคกัน ทำให้ทุกคนมีรายได้ที่เท่าเทียมและทั่วถึงภายในชุมชนคล้ายคลึงกับการปกครองของสหภาพโซเวียตและจีนยุคเหมาเจ๋อตงในอดีต แต่ไม่สอดคล้องกับวิธีการผลิต (Mode of Production) ของลัทธิมากซ์ (Marxism) เพราะตามแนวคิดความเท่าเทียมกันของชนชั้น จะต้องไม่มีทุนนิยมในระบบเศรษฐกิจและไม่มีชนชั้นปกครอง ทำให้ขัดแย้งกับรูปแบบการปกครองของโรจาวาที่มีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในสหกรณ์ การสร้างผลผลิตรวมของชุมชนป้อนเข้าสู่ระบบตลาด และสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนในระบบตลาดที่ไม่ประสงค์เข้าร่วมกับคอมมูนทางเศรษฐกิจ เห็นได้ว่า โรจาวายังให้ความสำคัญกับระบบตลาดในโลกทุนนิยม จึงไม่สามารถเป็น “รัฐอุดมคติ” ในรูปแบบ “คอมมิวนิสต์” (Communist) ที่มุ่งขจัดทรัพย์สินส่วนบุคคลและสิทธิในทรัพย์สินส่วนรวม และเปลี่ยนทรัพย์สินทั้งปวงเหล่านั้นให้เป็นกรรมสิทธิ์รวมของทุกคนในชุมชนได้

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2547). *การเมืองการปกครองไทย : หลายมิติ*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559, 28 กันยายน). *ชาวเคิร์ดแห่งประเทศเคอร์ดิสถานผู้อำภัพ* โดย โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. https://www.matichon.co.th/columnists/news_301053.
- จักรกริช สังขมณี. (2544). *บรรณวิพากษ์ ศิลปะวิถีของการไม่ถูกปกครอง: ประวัติศาสตร์อนาธิปไตยของคนไร้รัฐในเอเชียอาคเนย์. วารสารเมืองโบราณ, 37(1), 177-181.*
- ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2560, 28 กันยายน). *‘ชาวเคิร์ด’ชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่ใหญ่ที่สุดในโลกกำลังต่อสู้เพื่อประเทศใหม่ของตัวเอง*. <https://thestandard.co/the-kurdish-population/>.
- ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2561, 18 เมษายน). *เกิดอะไรในซีเรีย? เข้าใจสงครามซีเรียแบบง่ายๆ ๆ กับ 2 ผู้เชี่ยวชาญการเมืองตะวันออกกลาง*. <https://thestandard.co/syria-war-in-expert-opinion/>.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2557). *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เด่นพงษ์ แสนคำ, และอัศรยา สังขจันทร์. (2562). *ปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์: บทวิเคราะห์ว่าด้วยปัญหาความเสมอภาค Karl Marx’s Social Philosophy: An Analysis Problem of Equality. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 7(1), 74-83.*
- ทศพร มะหะหมัด. (2557). *การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในความขัดแย้งของโลกอาหรับ : กรณีศึกษา ตุนิเซีย อียิปต์ ลิเบียและซีเรีย. วารสารเกษมบัณฑิต, 15(1), 122-139.*

- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 21 ธันวาคม). *ย้อนรอย 1 ทศวรรษ "อาหรับสปริง" เมื่อคลื่นแห่งการปฏิวัติซัดกลับมาอยู่จุดเดิม*. <https://www.thairath.co.th/news/foreign/1998040>.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2563, 9 มีนาคม). *นิติรัฐ อภิสิทธิ์ และราชาธรรมนิติธรรม ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของ RULE BY LAW แบบไทย*. <https://waymagazine.org/thongchai-winichakul-rule-by-law/>.
- บุษอริ ยีหมะ. (2552). *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2558). *เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว, และพัชรี จิตเอื้ออังกูร. (2564). *บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบคณะกรรมการตามหลักการกระจายอำนาจและการปกครองรูปแบบคณะกรรมการของสหพันธรัฐประชาธิปไตยกรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ)*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบล*, 12(2), 1-11.
- ยาสมิน ซัตตาร. (2561). *พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างตุรกีกับตะวันออกกลาง: พัฒนาการและที่มาของความสัมพันธ์*. *วารสารเอเชียปริทัศน์*, 39(2), 41-69.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2553). *หลักรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์
- ศิลปวัฒนธรรม. (2562, 15 ตุลาคม). *การต่อสู้ของ “เคิร์ด” (Kurd) ชาตินักรบแห่งตะวันออกกลาง รบเพื่อเอกราช-ปกครองตนเอง*. https://www.silpa-mag.com/history/article_40310.
- สากล พรหมสกลิต. (2560). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- สุริย์ สุวรรณปรีชา. (2520). *ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีความรู้และทฤษฎีการเมืองของบอบเปอร์*. วิทยานิพนธ์ อม. (ปรัชญา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bookchin, M. (1994). What is communalism? The democratic dimension of anarchism. *Green Perspectives* 31, (October).
- Cohen, G. A. (1978). *Karl Marx's Theory of History: A Defense*. Oxford: Oxford University Press.
- DinDeng. (2563, 31 May). *สวรรค์จากเงื้อมมือ*. <http://www.dindeng.com/rojava/>
- Elassar, A. (2019, 10 October). *Who are the Kurds and why are they under attack?*. <https://edition.cnn.com/2019/10/09/world/kurds-in-syria-explainer-trnd/index.html>
- Jenks, C. (1998). *Core sociological dichotomies*. New Delhi, India: Sage.
- Knapp, M. & Jongerden, J. P. (2016). Communal Democracy: The Social Contract and Confederalism in Rojava. *Comparative Islamic Studies*, 10(1), 87-109.
- Leezenberg, M. (2016). The ambiguities of democratic autonomy: the Kurdish movement in Turkey and Rojava. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(4), 671-690.
- Madawi, A. R. (2002). *A History of Saudi Arabia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Neighbor Democracy. (2018, 6 July). *The Communes of Rojava: A Model In Societal Self Direction*. <https://www.youtube.com/watch?v=cDnenjldnnE>.
- Roskin, M., Cord, R., Medeiros, J & Jones, W. (1997). *Political Science: An Introduction*. New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.

- Rougerie, J. (2004). *Paris libre 1871*. Pocket Book: Points.
- Sassen, S. (2002). *Towards Post-National and Denationalized Citizenship*. In Handbook of Citizenship Studies, edited by E.F. Isin and B. S. Turner.
- Scott, J. C. (2009). *The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia*. New Haven: Yale University Press
- Tombs, R. (1981). *The War Against Paris, 1871*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Voice online. (2555, 1 มกราคม). *อาหารสปริง : จุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงใน ตะวันออกกลาง*. <https://www.voicetv.co.th/read/26885>.